

ШКОЛА МАЙБУТТЯ (шок майбутнього)

У кожного суспільства існує власна специфічна настанова щодо минулого, сучасного і майбутнього, що заважає адекватному сприйняттю часу, – свого роду забобон. Ця суб'єктивна парадигма часу, яка сформувалася як реакція на швидкість змін, що відбуваються, і є єдиним з найменш помітних, проте найбільш потужних вирішальних чинників соціальної поведінки, що чітко відображається у способі підготовки суспільством своєї молоді до дорослого життя.

В застійних суспільствах минуле плавно перетікає у сучасне і повторює себе в майбутньому. Найрозумніший спосіб підготовки дитини у суспільствах такого типу – це озброїти її навичками та уміннями минулого, бо вони і знадобляться їй у майбутньому. Батько передавав сину разом із найрізноманітнішими практичними навичками й чітко сформульовану, надто традиційну систему цінностей. Знання передавалися не працюючими в школах спеціалістами, а набувалися в родині.

Основа цієї системи – самовіддана вірність сьогоднішньому дню. Минуле ж було навчальним курсом навчання минулому.

Технічне століття від усього цього не залишило каменя на камені, бо промисловості, що розвивалася, була потрібна людина нового типу. Вона вимагала таких умінь та навичок, яких ні сама по собі родина, ні церква не в змозі були забезпечити. Вона ж прискорила переворот у системі цінностей. Більш того, вона затребувала від людини нового чуття часу.

Народна освіта була тим вправним механізмом, який індустріалізація створила для підготовки необхідного для своїх потреб дорослого контингенту. Поставлене завдання було надмірно складним. **Як підготувати дітей до нового світу – світу напруженої одноманітної праці у приміщенні поміж диму, шуму, механізмів, до життя за умов скупченості, колективної дисципліни, світу, час в якому регламентується не лунним чи сонячним циклом, а фабричним гудком та годинником.**

Вирішенням стала така система освіти, яка уже самою своєю структурою відтворювала цей новий світ. Однак система ця виникла не раптово. У ній і нині ще зберігаються атавістичні елементи доіндустріального суспільства. Хоча сама по собі ідея зосередити в одному місці масу учнів (сировини) для обробки її учителями (робітниками) у розміщеній в центрі міста школі (фабриці) належить індустріальному генію.

Адміністративна ієрархія системи освіти, що склалася, повторює модель промислової бюрократії. Сама організація знання будувалася, виходячи з індустріальних посилок, – за принципом незмінних дисциплін. Діти строєм переходили з одного приміщення до іншого й сідали на відведене кожному місце. Дзвінок сповіщав про настання перерви, відзначаючи тим самим зміни в часі.

Таким чином, внутрішній розпорядок шкільного життя був дзеркальним відображенням індустріального суспільства, а тим самим і підготовчим етапом успішного в нього входження.

Нині найбільшій критиці піддають саме ті характерні особливості освіти – сувору регламентованість, брак індивідуального підходу, жорстку систему розподілу учнів за місцями, групами та класами, а також оцінювання їхніх знань, – які як раз і робили систему народної освіти таким ефективним інструментом адаптації до місця і часу.

Пройшовши через цей освітній механізм, молодь вступала до дорослого співтовариства, трудові, ролеві й інституціональні структури якого були схожі на шкільні.

Школяр не просто пізнавав факти, потрібні йому в майбутньому, він жив і знайомився з тим способом життя, що в мініатюрі повторював спосіб життя, який йому належало вести у майбутньому.

В технологічних системах завтрашнього дня – швидкодіючих, маневрених і саморегульованих – на машини обрушиться потік фізичних матеріалів, а на людей – інформаційний потік, який загострить здатність проникати в суть речей. Машини усе скоріше виконуватимуть рутинні завдання, а люди – вирішуватимуть інтелектуальні й творчі задачі. **Й машини, й люди не будуть зосереджені на величезних фабриках і в промислових центрах, а будуть розкидані по всій земній кулі й зв'язані один з одним надзвичайно чуттєвими, майже миттєво діючими комунікаціями. Праця вийде за межі виробничих цехів і багатолюдних офісів, люди працюватимуть в невеликих колективах і вдома.**

У такому світі стануть на заваді найбільш високо оцінювані атрибути промислової ери. **Технології майбутнього не потрібні мільйони малограмотних людей,** що готові у повній згоді працювати над виконанням нескінченно повторюваної роботи, їй не потрібні люди, які покійно виконують накази, і які знають, що ціна хліба насущного – це автоматичне підпорядкування начальству, – їй потрібні ті, хто є здатний до критичного судження, хто може зорієнтуватися в нових умовах, хто швидко визначає нові зв'язки у стрімко змінюючійся дійсності. **Їй потрібні люди, у яких – «майбутнє є в крові».**

І врешті-решт, якщо тільки ми не візьмемо в свої руки контроль над прискорюючимся натиском (а поки мало що говорить про те, що це нам вдасться), то людині майбутнього слід буде справлятися із надто більш бурхливими змінами, ніж нам сьогодні.

Освітнє завдання є ясне: її першочергове завдання – підвищити здатність індивіда переборювати труднощі, тобто здатність швидко і економно адаптуватися до безперервно змінювальних умов. І чим стрімкіша швидкість змін, тим більше уваги потрібно приділяти розпізнаванню моделі майбутніх подій.

Для створення суперіндустріальної освіти ми маємо, насамперед, виробити вдалі альтернативні уявлення про майбутнє – уявити собі, які види робіт, професій та схильностей будуть потрібні в майбутньому, років через 20-50; які форми набуде родина і які людські взаємини превалюватимуть; які проблеми морально-етичного плану можуть виникнути; яка техніка нас оточуватиме і з якими організаційними структурами потрібно буде справцюватися.

І лише виробляючи такі уяви, визначаючи, обговорюючи, систематизуючи і безперервно модернізуючи їх, ми можемо дійти висновку про характер емоційних навичок, які знадобляться людям майбутнього для того, аби пережити прискорюючийся натиск.

Було б помилково припускати, що сучасна система освіти зовсім не змінюється. Навпаки, там йдуть швидкі зміни, проте вони спрямовані, насамперед, на вдосконалення існуючої структури, підвищення її ефективності у досягненні цілей, які уже себе зжили.

Сьогодні школа не відповідає ні соціально-географічним, ні часовим вимогам. Цілком ясно, що із швидким застаріванням знання і збільшенням тривалості життя навички, отримані в молодості, навряд чи збережуть свою актуальність до моменту настання старості. Тому суперіндустріальне суспільство має передбачати безперервну освіту протягом всього життя за принципом вмикання-вимкнення.

Якщо освіту передбачаються розтягнути на все життя, тоді не зовсім справедливо заставляти малюків відвідувати усі шкільні заняття. Поєднання навчання «без відриву від виробництва» з виконанням оплачуваних чи неоплачуваних некваліфікованих громадських робіт протягом неповного робочого дня принесло б більше задоволення багатьом молодим людям, так і більшому б їх навчило.

Діти, які сьогодні переступають поріг школи, негайно стають частиною стандартної організаційної структури: керованого учителем класа. Один дорослий і певна кількість підпорядкованих йому молодих людей, що сидять зазвичай правильними рядами і дивляться прямо перед собою, – ось основна стандартизована одиниця школи індустріальної ери.

Переходячи з класу в клас, учні поступово досягають більш високих рівнів, проте так і залишаються у межах однієї і тієї самої закріпленої організаційної структури. Вони не набувають досвіду знайомства ні з іншими формами організації, ні з проблемою переходу з однієї організаційної форми в іншу. Не отримують вони і підготовки до ролевої маневреності.

Немає нічого, що було б так явно антиадаптивне. Школам майбутнього, якщо вони захотять сприяти полегшенню подальшій адаптації у житті, прийдеться експериментувати із значно більш різноманітними типами внутрішнього розпорядку. Класи з кількома учителями і одним-єдиним учнем, класи з декількома учителями і групою учнів, учні, що організовані у тимчасові колективи для вирішення конкретного завдання або складання проекту, учні, які переключаються з роботи у групі на індивідуальну чи навіть самостійну роботу; крім того, усім їм слід знайти застосування, аби дати кожному учню можливість заздалегідь доторкнутися якоюсь мірою до того життєвого досвіду, з яким він зіштовхнеться в подальшому, коли розпочне самостійне переміщення в організаційно хибкому географічному просторі суперіндустріалізму.